

Knoflookpadden in de kustduinen van Callantsoog

Richard P. J. H. Struijk

De knoflookpad (*Pelobates fuscus*) wordt geassocieerd met voedselrijke voortplantingswateren en goed vergraafbare, zandige grond in zijn landhabitat. Deze combinatie is van oudsher vooral te verwachten op rivierduinen in de omgeving van beek- en rivierdalen. Het gebrek aan de combinatie daarvan vormt één van de oorzaken dat de soort er landelijk niet goed voor staat en veel relictpopulaties een uiterst onzekere toekomst kennen. Een fysisch-geografische regio waar bovengenoemde randvoorwaarden tegenwoordig ruim voorhanden lijken, zijn de kustduinen. De knoflookpad ontbreekt hier in Nederland echter... of toch niet?

Inleiding

De knoflookpad komt in Nederland hoofdzakelijk in het oosten des lands voor; de meest westelijke vindplaats ligt op de Brabantse Wal (Crombaghs *et al.*, 2009; Struijk & Bosman, 2015). De verbazing was dan ook groot toen op 9 maart 2019 uit het niets een knoflookpad aan de binnenduintrand (Zuidschinkeldijk) bij Callantsoog opdook. Het betrof een mannetje. Plaatselijk bevinden zich langs de Zuidschinkeldijk (N502) twee amfibieënpassages met geleidingsschermen. Aan de uiteinden van het geleidingsscherm zijn gedurende de voorjaarsmigratie van de 'vroeg soorten', zoals gewone pad en bruine kikker, twee valemers aanwezig. Deze voorkómen dat amfibieën die het scherm volgen, aan de uiteinden alsnog de weg op kunnen lopen. Dagelijks worden de emmers 's ochtends gecontroleerd, waarbij de gevangen dieren aan de overzijde van de weg worden losgelaten. De knoflookpad was kennelijk op weg naar de noordelijk gelegen Uitlandse Polder, een voormalig bollengebied dat in 2015 is teruggebracht tot natuurterrein. Gezien de waarneming in 2019 was het de vraag of de soort in 2020 wederom zou opduiken.

Knoflookpadwaarnemingen

Gespannen werd in het voorjaar van 2020 afgewacht of de knoflookpad weer tevoorschijn zou komen. En jawel: op 11, 12 en 18 maart zijn in totaal zes knoflookpadden in dezelfde emmer als in 2019 aangetroffen. Getriggerd door deze waarnemingen zijn op 5, 10 en 16 april luisterrondes uitgevoerd in zowel de Uitlandse Polder als in het noordelijk deel van het duingebied. Op de laatste twee dagen zijn in totaal tenminste 45 unieke knoflookpadden in zes verschillende wateren gehoord. In één duinplas werden maar liefst 20 roepende dieren geregistreerd en is zelfs een eisnoer gevonden. Ruim 51% van alle roepende knoflookpadden ($n=23$) bevonden zich in duinplassen, bijna 38% ($n=17$) in moeraszonen en ruim 11% ($n=5$) in duinpoeltjes. Opvallend was de associatie met riet; slechts één exemplaar werd in een water aangetroffen waar geen riet groeide. Opvallend was verder dat in open, ondiepe (30-70 cm) moeraszonen met een rijke onderwatervegetatie, een in potentie zeer geschikt ogend voortplantingshabitat, geen knoflookpadden zijn gehoord. In de Uitlandse Polder zijn (nog) geen knoflookpadden gehoord. De poelen in het gebied zijn ondiep en waren op twee na in april al nagenoeg drooggefallen. De polder is echter rijk aan sloten met een gunstige vegetatie. Het is daarom zeker niet ondenkbaar dat de voortplanting zich hier in sloten voltrekt.

Knoflookpad, 12 juni 2020. (Foto: R. Struijk)

Verspreiding knoflookpad bij Callantsoog op kilometerhokniveau. (Bron: NDFF/RAVON)

Landhabitat (links) en voortplantingswater (rechts) van de knoflookpad in de duinen van Callantsoog. (Foto's: R. Struijk)

Aanvullend op de luisterrondes zijn op 29 en 30 april, 3 mei en 12 en 26 juni ook landinventarisaties uitgevoerd. Daarbij zijn 37 unieke individuen gevonden. Medio juni zijn in de hierboven uitgelichte duinplas ook diverse larven van circa 6-9 cm lengte gezien en gevangen. Alle nu bekende waarnemingen beslaan maar liefst vijf kilometerhokken.

Discussie

Ondanks dat de knoflookpad in Europa in kustduinen voorkomt (Nöllert & Nöllert, 2001; Speybroeck *et al.*, 2016), is dit maar zeer beperkt. Een voorbeeld zijn de duinen in het noordwesten van Vendyssel, Denemarken (Briggs *et al.*, 2016). In Nederland komt de soort van nature niet in de kustduinen voor, waardoor er in de duinen bij Callantsoog sprake is van een illegale introductie. Op basis van de aantallen dieren én het aantreffen van alle ontwikkelingsstadia (adulten, subadulten, eisnoeren en larven) kan gesteld worden dat er zich een populatie bevindt. Hoe wijdverspreid de populatie precies voorkomt, is nog onbekend. De geleverde inspanning is tot dusver hoofdzakelijk op het noordelijke duindeel gericht en beperkter in de Uitlandse Polder en andere nabijgelegen duindelen. Het betreft ook geen vlakdekkende inventarisatie en bovendien is de geleverde inspanning onvoldoende geweest om het eventuele voorkomen plaatselijk uit te sluiten. Ondanks dat waarnemingen in de Uitlandse Polder ontbreken, mag - gezien de trek vanuit het duin richting deze polder - verondersteld worden dat ook daar voortplantingsactiviteit plaatsvindt.

Wanneer de introductie heeft plaatsgevonden is onbekend. Gezien de huidige (bekende) verspreiding en het respectabele aantal knoflookpadden, zou men kunnen denken dat de introductie van minder recent is. Daar staat echter tegenover dat de amfibieën-overzetactie al vanaf 1991 plaatsvindt en tot 2000 had het scherm langs de weg een lengte van 1,5 kilometer (momenteel 200 meter) (L. Knol, pers. med.). Als er zich toentertijd al een (grotere) populatie knoflookpadden in het duin zou ophouden, dan is de kans groot dat dit al eerder aan het licht zou zijn gekomen. Daar komt nog bij dat vrijwel alle aangetroffen dieren op het land (88,6%), ook buiten de voortplantingsperiode, subadulte dieren betreffen, wat zeer opvallend is. Een eenduidig antwoord is er dus niet.

Hoewel introducties van exoten, maar ook van inheemse soorten buiten hun natuurlijk Nederlandse verspreidingsareaal, steeds vaker lijken voor te komen, is de knoflookpad zeker geen 'alledaagse' soort. Slechts één locatie van een (illegaal) geïntroduceerde populatie is bekend, namelijk uit Drenthe (Struijk *et al.*, 2015). Met de ontdekkingen in Callantsoog heeft nu ook de provincie Noord-Holland een niet-autochtone knoflookpaddenpopulatie.

Het zou waardevol zijn om meer te weten over de details van deze introductie (herkomst, jaar, aantallen, etc.). Auteur houdt zich aanbevolen voor informatie hierover (dit mag ook anoniem). In 2021 zal in samenwerking met Natuurmonumenten hoogstwaarschijnlijk nader onderzoek plaatsvinden.

Dankwoord

Dank gaat uit naar Lucien Knol en Jitske Esselaar van Natuurmonumenten voor het faciliteren van het onderzoek.

Summary

Discovery of common spadefoot population in coastal dunes

In 2019 a single male common spadefoot (*Pelobates fuscus*) appeared out of

Eisnoer (16 april 2020) en larven (12 juni 2020) van de knoflookpad in de kustduinen van Callantsoog. (Foto's: R. Struijk)

nowhere on the border of the coastal dunes of Callantsoog, Noord-Holland province. It was the first record of this species in coastal dunes in the Netherlands. A provincial road that borders the dunes on the eastside is mitigated for amphibian road kills by both fences, pitfalls and culverts. In March 2020 six more specimens were encountered in one of these pitfalls. Six night surveys in April-June 2020 revealed that the species has established a population. A total of 45 vocalizing specimens was heard and an egg string as well as 6-9 cm larvae were found. Breeding activity was registered in six waters. Also 37 unique individuals were identified in their land habitat. The total currently known distribution range contains five square kilometer grids. Since the species is naturally restricted to the eastern part of the Netherlands and is completely absent in coastal dunes, the species must have been (illegally) introduced. It is well possible that the species is more widely spread in these dunes than currently known. An additional study will likely follow in 2021.

Literatuur

- Briggs, L. L. C. Adrados, N. Damm, P.K. Christensen & K. Fog, 2016. The common spadefoot toad in Denmark. In: Rannap, R. & V. Rannap. Protection of the yellow spotted whiteface and the common spadefoot toad. Best practice guidelines: 16-20.
- Crombaghs, B.H.J.H., J.-L. van Eijk & R.C.M. Creemers. Knoflookpad *Pelobates fuscus*. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON) (redactie) 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis. European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Nöllert, A. & C. Nöllert, 2001. Amfibieëngids van Europa. Tirion Uitgevers BV, Baarn.
- Speybroeck, J., W. Beukema, B. Bok & J. van der Voort, 2016. ANWB Amfibieën- en reptielengids. Alles over alle Europese soorten. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen: 432 pp.
- Struijk, R.P.J.H., W. Bosman, B. Versluijs, H. Dekker & K. Uilhoorn, 2015. De verspreiding en status van de knoflookpad in Drenthe. RAVON 17(4): 74-78
- Struijk, R.P.J.H., W. Bosman, 2015. Zeldzame knoflookpad na 56 jaar weer herontdekt op de Brabantse Wal. NatureToday 28-10-2015.

Richard P.J.H. Struijk

RAVON, r.struijk@ravon.nl

